

Minnewater 15

(Brugge, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2017I194

28/09/2017

ARCHEOLOGIENOTA

BUREAUONDERZOEK (FASE 0)

DEEL 2: PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Bart Bot, Janiek De Gryse, Thys Clara, De Tollenaere Joren, Willaert Aaron
Wetenschappelijke begeleiding: Raakvlak (Intergemeentelijke Dienst voor Archeologie in Brugge en Ommeland)

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /

De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:

Bart Bot OE/ERK/Archeoloog/2016/00114

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2017

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Deel 2: Programma van maatregelen

2.1. Administratieve gegevens

a) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de initiatiefnemer:

Lantsoght - Broes
Oostendse Steenweg 89
8000 Brugge

b) Het erkenningsnummer van de erkende archeoloog

OE/ERK/Archeoloog/2016/00114

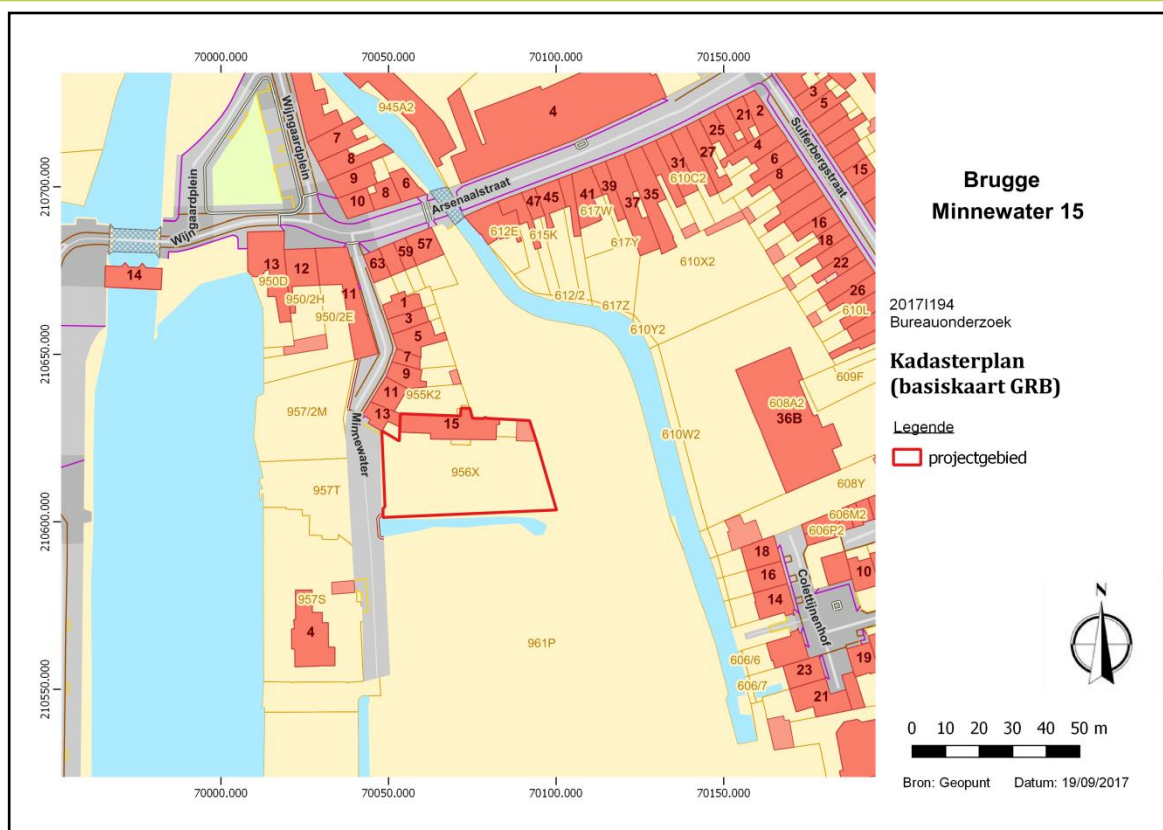
c) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de erkende archeoloog

Janiek De Gryse, Ten Briele 14 bus 15, 8200 Sint-Michiels-Brugge

d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van provincie, stad, deelgemeente, postcode, adres, toponiem, bounding box (Lambertcoördinaten) :

West-Vlaanderen, Brugge , Postcode 8000, Minnewater 15, Minnewater 15, $X_{\max}$, $Y_{\max}$; $X_{\min}$, $Y_{\min}$: 70100, 210634; 70047, 210600

e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of nummers en kaartje: Brugge, Afdeling 3, Sectie C, perceelnrs. 955P2 en 956X

Figuur 1 Kadasterplan met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

2.2 Synthese

Aanleiding van onderhavig bureauonderzoek vormt de geplande renovatie en uitbreiding van het pand gelegen ter hoogte van Minnewater 15, Brugge. Het projectgebied wordt in deze studie Brugge Minnewater 15 genoemd.

Met onderhavig bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van het archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Het projectgebied wordt op het gewestplan aangeduid als woongebieden met cultureel, historische en/of esthetische waarde (code 0101) en als parkgebieden (code 0500). Het projectgebied bevindt zich binnen de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van de stad Brugge. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300m² of meer bedraagt. De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 1385m²; daarom is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

Het projectgebied is gelegen in de stad Brugge, in de provincie West-Vlaanderen. Concreet bevindt het projectgebied zich in het Minnewaterpark ten oosten van het Minnewater. Het plangebied heeft een oppervlakte van 1385m² en bevindt zich circa 1km ten zuiden van de Markt. Kadastraal is het projectgebied terug te vinden onder Brugge, afdeling 3, Sectie C, perceelnummers 955P2 en 956X.

De geplande werken, waarbij een stedenbouwkundige aanvraag noodzakelijk is, voorzien in een renovatie en uitbreiding van het huidige hotelcomplex hotel Egmond. Op de begane grond worden 5

kamers, een receptie, sanitair en een restaurant voorzien. Aan de noordoostelijke zijde van het plangebied worden enkele gebouwen gesloopt, in totaal circa 60m².

Op dezelfde plaats en een stuk ten zuiden worden het restaurant en het sanitair gebouwd. De nieuwbouw heeft een totale oppervlakte van ca. 130m². Ten zuiden van het restaurant wordt een terras voorzien, oppervlakte 24m², opgebouwd uit waterdoorlatende klinkers. Nog eens ten zuiden van dit terras wordt ter hoogte van de tuinzone een ander terras (ca 32m²) voorzien, opgebouwd uit ecogravel en grasdallen in honinggraat met daarrond een haag. Net ten zuiden van de huidige bebouwing wordt een pad aangelegd bestaande uit waterdoorlatende klinkers. In het westen van het plangebied wordt een wegnis voorzien bestaande uit ecogravel met grasdallen, ook 6 parkeerplaatsen worden aangelegd. Centraal op het terrein, net ten zuiden van de huidige bebouwing worden 2 nieuwe septische putten (diepte 1,9m), 1 regenput (diepte 1,9m) en 1 nieuwe vestput (1,9m diep) voorzien. Diverse nieuwe rioolafvoeren en -aansluitingen worden eveneens voorzien. De rest van het plangebied wordt gebruikt voor groenaanleg.

Op basis van het bureauonderzoek kan geconcludeerd worden dat het archeologisch potentieel van dit projectgebied vrij groot is. Ter hoogte van het projectgebied wordt bewoning afgebeeld vanaf 16de – 17de eeuw.. Er werd nog geen archeologisch onderzoek verricht ter hoogte van het Minnewaterpark. Archeologisch onderzoek zou informatie kunnen verschaffen over de vroegste ontwikkeling van het gebied. Resten van de bewoning die gesitueerd zijn binnen het plangebied kunnen nieuwe informatie verschaffen over de bewoning en activiteiten ter hoogte van het Minnewaterpark. Er kunnen zich eventueel ook resten van ambachtelijke activiteiten, afvalkuilen, beerputten, waterputten, bevinden op het achtererf.

2.3 Gemotiveerd advies en programma van maatregelen

2.3.1 Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen

In deze sectie volgt een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen. Het gemotiveerd advies is gebaseerd op het verslag van resultaten van het vooronderzoek. De vaststellingen over de aan- of afwezigheid van archeologische sites en hun aard worden geconfronteerd met de door de initiatiefnemer voorgenomen bodemingrepen. Op basis van deze confrontatie motiveert het advies of er maatregelen nodig zijn, welke deze zijn, en wat hun uitvoeringswijze is. Na dit gemotiveerd advies volgt het concrete programma van maatregelen voor project Minnewater 15.

1° de volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek:

Alle nuttige en noodzakelijke onderzoeken werden uitgevoerd.

2° de aanwezigheid van een archeologische site:

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan aangetoond worden dat het archeologisch potentieel van het projectgebied groot is (zie 1.2.2. in het verslag van resultaten). Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan onderstaande afgeleid worden:

- Het projectgebied bevindt zich binnen de tweede stadsomwalling (1297) van Brugge.
- Op basis van kaartmateriaal is er bewoning op het plangebied aanwezig vanaf de 16de – 17de eeuw. Resten van de funderingen kunnen aanwezig zijn binnen het plangebied.
- Op de achtererven kunnen zich (afval)kuilen, beer- en/of waterputten bevinden.

- Er kunnen zich zeer waarschijnlijk resten van (pre) middeleeuwse activiteiten op het plangebied bevinden.

3° de waardering van de archeologische site:

Het archeologisch onderzoek van het projectgebied kan potentieel leiden tot een belangrijke kenniswinst over de bewoning te Brugge.

Eventueel aanwezige archeologische resten dienen niet in situ bewaard te worden, maar moeten wel geregistreerd worden. Deze registratie kan gebeuren tijdens het vooropgestelde onderzoek, dat beschreven wordt in het hiernavolgend programma van maatregelen.

4° de impactbepaling:

Indien zich archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied bevinden, zijn deze bedreigd door de geplande werken.

5° de bepaling van de maatregelen:

Zie programma van maatregelen.

2.3.2 Programma van maatregelen: gemotiveerd advies en programma van maatregelen

2.3.2.1 Impactbepaling

In totaal wordt circa 60m² van de bestaande bebouwing afgebroken (groene rand). De nieuwbouw waar de receptie, het restaurant en het sanitair zich bevinden zal een grondige versterking van ca. 130m² (bruine kleur) teweegbrengen: het graven van de funderingen, diverse nutsleidingen, De aanleg van de diverse nieuwe putten zullen (30m²) ook een impact hebben op de bodem (paarse kleur). In de diepte zal tot op 1,9m onder het maaiveld gegraven worden. De rioleringsbuizen zullen op een diepte van -60cm gelegd worden (rode kleur, circa 30m²).

De aanleg van de parking in grasdallen zal een impact van -30cm op de bodem hebben. Een zelfde impact wordt verwacht ter hoogte van de verharding rond het gebouw en bij de opbouw van de terrassen (blauwe kleur). De rest van het terrein wordt aangelegd als groen, ook hier wordt een impact van circa -30cm verwacht. De bestaande brandwegen blijven behouden.

In de boringen (zie verslag van resultaten) werden geen significante archeologische niveaus aangetroffen. De pakketten met inclusies betreffen vermoedelijk ophogingspakketten met puin. Ter hoogte van boring 1 werd op een diepte van -60cm op een harde ondergrond gestoten. Misschien is dit een deel van een muur/fundering. In boring 2 werd in de onderste laag een vetter/humeuzer (opvullings?)pakket waargenomen.

Er kan, op basis van de boringen, worden aangenomen dat ter hoogte van de blauwe en groene zone zone (-30cm) er geen archeologische resten zullen bevinden.

Rekening houdende met de criteria uit de Code Goede Praktijk (CGP), hoofdstuk 5.2, werd de noodzaak tot verder vooronderzoek afgewogen:

- *Archivalisch onderzoek*: Bijkomend archivalisch onderzoek is in dit stadium van het onderzoek niet van toepassing. Dergelijk onderzoek zou een te grote meerkost betekenen, bovendien is aan de hand van het historisch kaartmateriaal een duidelijk beeld verkregen van het onderzoeksgebied.
- *Landschappelijk bodemonderzoek* Cfr. CGP 7.3: Het landschappelijk bodemonderzoek heeft als doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door een gerichte staalname. Er wordt geadviseerd om geen voorafgaandelijk landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren.
- *Geofysisch onderzoek* Cfr. CGP 7.4: Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.
- *Veldkartering* Cfr. CGP 7.5: Veldkartering heeft tot doel om relevante archeologische indicatoren te zoeken door een visuele inspectie van een terrein. In het geval van het projectgebied is deze

onderzoeksmethode niet van toepassing.

- *Verkenkend en waarderend archeologisch booronderzoek Cfr. CGP 8.4 en 8.5:* Het verkennend archeologisch booronderzoek heeft als doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Het waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel reeds opgespoorde archeologische sites te evalueren door middel van boringen. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- *Proefsleuven en proefputten Cfr. CGP. 8.6:* Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven.

In het geval van het projectgebied Brugge Minnewater 15 vormen de aard van de geplande ingreep en het aanzienlijk archeologisch potentieel van het plangebied de redenen om een proefonderzoek in de vorm van proefputten uit te voeren. Eerder werd aangetoond dat het archeologisch potentieel van het projectgebied groot is. Een onderzoek op met behulp van proefputten kan duidelijkheid verschaffen omtrent de reële bedreiging van de bouwwerken.

De aanbeveling werd getoetst aan de vier criteria opgenomen in de Code van Goede Praktijk artikel 5.3:

- mogelijk: De uitvoering van het vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel niet mogelijk. Een deel van het aanwezige gebouwenbestand dient nog gesloopt te worden.
- nuttig: Er zijn geen argumenten om aan te nemen dat het terrein dermate verstoord is dat een prospectie niet zinvol zou zijn. De proefputten brengen het archeologisch potentieel van het projectgebied in kaart. Hierop kan een gedegen beslissing genomen worden in functie van een eventueel verder onderzoek.
- schadelijk: Gelet op de aard van de werken, is eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd. Een proefputtenonderzoek is, rekening houdende met het groot archeologisch potentieel van het projectgebied, de enige goede manier om een inschatting te maken van het archeologisch bodemarchief.
- noodzakelijk: Eventueel archeologische relictten zijn door de geplande werken bedreigd. In situ bewaring van deze sporen is, gezien de geplande werken, onmogelijk. Omwille van dit gegeven wordt een proefputtenonderzoek noodzakelijk geacht.

2.3.2.3 Programma van maatregelen

A. Afbakening

Het advies heeft betrekking op een deel van het plangebied, in totaal ca 130m². Het gekozen gebied komt overeen met de plaats van de nieuwbouw (bruine zone), de zone met de nieuwe putten (paarse zone) en de riolering (rode zone), in totaal 190m². Om de impact van de werken te bepalen worden drie proefputten van 3m bij 3m aangelegd, in totaal 27m². Put 1 wordt aangelegd ter hoogte van de huidige, af te breken bebouwing (groene rand). Dit om een inschatting te maken van de impact van de huidige bebouwing. Put 2 wordt aangelegd ter hoogte van de nieuwbouw. Put 3 ligt in de zone van de putten en de riolering.

B. Onderzoeksvragen

Doel van de prospectie is een archeologische inventarisatie, registratie en fysiek onderzoek van eventueel waargenomen archeologische relicten. Bij het uitvoeren en uitwerken van de archeologische prospectie moeten minstens volgende vragen beantwoord worden.

Algemeen:

- In welke mate is het terrein reeds verstoord?
- Zijn er sporen aanwezig? Indien ja, zijn die van natuurlijke of antropogene oorsprong?
- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen de kennis van dit perceel?
- Zijn er resten van activiteit die in verband staan met het achtererf?
- Zijn er resten van ambachtelijke activiteiten?

Specifiek voor huisfunderingen:

- Wat is de bewaringstoestand van de funderingen?
- Uit welk materiaal zijn de funderingen opgebouwd?
- Kunnen verschillende fases worden onderscheiden?
- Wat is de datering van de funderingen?

Indien al dan niet een vervolgonderzoek noodzakelijk blijkt:

- Geven de resultaten aanleiding tot vervolgonderzoek of werd voldoende informatie verzameld tijdens de prospectie?
- Welke vraagstellingen dienen geformuleerd te worden voor het vervolgonderzoek?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

C. Methode en Strategie

Om de verwachting op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek te toetsen en aan te vullen wordt geadviseerd om een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren. Dit onderzoek dient uitgevoerd te worden volgens de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, zoals opgesteld door het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Het uitgesteld traject impliceert dat:

- de prospectie pas van start kan gaan na de sloop van de huidige aanwezige gebouwen. Er dient nadrukkelijk beklemtoond te worden dat aan de sloop duidelijke voorwaarden verbonden zijn. Alle muren kunnen zonder archeologische begeleiding gesloopt en verwijderd worden tot op het niveau van het huidig straatniveau. De funderingen onder het straatniveau worden niet verwijderd of op andere manieren gemanipuleerd. Hetzelfde geldt voor eventueel aanwezige kelders, citernes of andere ondergrondse structuren, die nu niet gekend zijn en aan het licht zouden komen bij de afbraak. Verder moet op dergelijke manier te werk worden gegaan dat het vrijgekomen terrein niet of in zeer beperkte mate betreden wordt door zwaar materieel als dumpers en graaf- en breekmachines.

indien blijkt dat de resultaten van het vooronderzoek toch van die aard zijn dat er in een volgende fase een (gedeeltelijke) vlakdekkende opgraving uitgevoerd moet worden, kunnen er geen bouwactiviteiten plaatsvinden voor het archeologisch onderzoek volledig afgerond is, tenzij na schriftelijke toestemming van de erkend archeoloog.

Voor de gehanteerde onderzoekstechniek, namelijk het aanleggen van proefputten op sites met een complexe stratigrafie is paragraaf 8.6.3. van de Code van de Goede Praktijk van toepassing. Er wordt geopteerd voor proefputten aangezien zo de verticale stratigrafie van het aanwezige sporenbestand in een stadscontext efficiënt kan worden geregistreerd. Voor het verkrijgen van een optimaal beeld van de verspreiding van de eventueel aanwezige archeologische waarden worden drie proefputten van 3m bij 3m(9m²) aangelegd met een graafmachine met tandeloze bak. In elke proefput dient de moederbodem te worden bereikt, desnoods door middel van boringen.

In de proefput wordt de volledige stratigrafische sequentie onderzocht. Het aantal vlakken en de aanlegdieptes worden tijdens het veldwerk bepaald door de veldwerkleider. Alle sporen worden geregistreerd volgens de Code van de Goede Praktijk. In het geval van diep uitgegraven contexten (bvb. waterputten) worden de uitgravingsdieptes aan de hand van boringen achterhaald. Bij het aantreffen van resten van ambachtelijke activiteiten moet indien nodig een specialist geraadpleegd worden. Een selectie van het sporenbestand moet onderzocht worden om uitspraken te kunnen doen in functie van een vervolgonderzoek. De kwetsbare sporen worden afgedekt.

Elk vlak wordt gecontroleerd op de aanwezigheid van metal voorwerpen met behulp van een metaaldetector. In elke proefput worden minstens twee profielwanden geregistreerd in functie van de stratigrafische opbouw. De geldende veiligheidsvoorschriften worden ten allen tijde gerespecteerd. Zo moet de omvang van de proefput zich evenredig verhouden tot de diepte van het aanlegvlak.

D. Eindcriteria

De prospectie wordt als succesvol beschouwd, indien alle waargenomen archeologische sporen op een wetenschappelijke wijze onderzocht zijn, er een beargumenteerd antwoord op de onderzoeksvragen geformuleerd kan worden en het eindrapport wordt opgeleverd.

E. Uitzonderingsmodaliteiten

De uitvoering van de opgraving gebeurt volgens de Code van Goede Praktijk, eventueel aangevuld met bijkomende maatregelen indien de sporen en/of vondsten daartoe aanleiding geven. Deze eventuele maatregelen worden bepaald door de erkend archeoloog.

Criteria die gehanteerd zullen worden om te bepalen in welke situaties bepaalde onderzoekshandelingen alsnog niet uitgevoerd moeten worden zijn hier niet van toepassing.

F. Competenties

Het veldwerkteam bestaat minimaal uit:

- een veldwerkleider (onder auspiciën van een erkend archeoloog), deze veldwerkleider beschikt over voldoende ervaring in stedelijke contexten in Vlaanderen. Minimaal heeft hij/zij 2 jaar opgravingservaring op stedelijke contexten, aangetoond via CV.
- één assistent-archeoloog, hij/zij heeft minstens 1 jaar opgravingservaring op stedelijke contexten, aangetoond via CV.

Voor de begeleiding van de opdracht dient de veldwerkleider zich te laten ondersteunen door één of meerdere specialisten en regiodeskundigen, die hem bijstaan bij de uitvoering van de prospectie indien deze expertise intern niet beschikbaar is. Deze specialist beschikt over een aantoonbare en ruime ervaring met stadskernonderzoek in het algemeen en binnen de stad Brugge in het bijzonder.

Het projectteam wordt daarenboven bijgestaan door een aardkundige die minstens 1/5 van de duur van het veldwerk op het terrein aanwezig is. De aardkundige ondersteunt de archeologen bij de analyse van de bodemkundige/landschappelijke context en bij de interpretatie van sporen en structuren.

G. Risicofactoren

Uitvoerend personeel die werkzaamheden uitvoeren in de nabije omgeving van een draaiende graafmachine moeten visueel duidelijk herkenbaar zijn zoals gebruikelijk.

H. Vondsten

Conservatie en overdracht van het archeologisch ensemble gebeurt na afloop van het onderzoek conform aan de artikels 5.2.1, 5.2.2 en 5.2.3 van het Onroerend Erfgoeddecreet. Bij de start van de opgraving worden door de erkende archeoloog en de initiatiefnemer duidelijke afspraken gemaakt met betrekking tot de overdracht van het archeologisch ensemble bij de eigenaar en het erkende onroerend erfgoeddepot of andere bewaarder van het archeologisch ensemble. Na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van de eindrapportage vindt de overdracht van de vondsten plaats.

2.4 Bibliografie

- Agentschap Onroerend Erfgoed 2016
- AGIV
- DOV Vlaanderen
- Geoportaal
- Geopunt

- TOL A., VERHAGEN PH., BORSBOOM A. & VERBRUGGEN M. 2004, Prospectief boren. Een studie naar de betrouwbaarheid en toepasbaarheid van booronderzoek in de prospectiearcheologie. Raap-rapport 1000. Amsterdam.

2.5 Lijst met afbeeldingen

Figuur 1 Kadasterplan met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)	2
Figuur 2 Plan der werken en impactbepaling (bron: initiatiefnemer).....	5
Figuur 4 Advieszone archeologisch vooronderzoek. (bron: Geopunt).....	7